

ฐาน “บัววลัย” ในวัฒนธรรมทวารวดี : ที่มา ความหมาย และความสัมพันธ์ทางด้าน รูปแบบจากอินเดียสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย สายสิงห์*

งานสถาปัตยกรรมสมัยทวารวดีมีหลักฐานที่หลงเหลือให้ศึกษาเฉพาะซากโบราณสถานเท่านั้น ไม่มีเจดีย์หรืออาคารที่เต็มรูปแบบให้ศึกษาเลย อย่างไรก็ตามในการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะพอจะหาหลักฐานมาใช้ในการศึกษาและตั้งเป็นข้อสังเกตลักษณะเฉพาะที่จะนำมาเป็นตัวกำหนดได้ว่าลักษณะใดเป็นสิ่งที่ก่อสร้างในวัฒนธรรมทวารวดี ข้อสังเกตเหล่านั้นมีสิ่งสำคัญอยู่ 2 ประการที่สามารถใช้เป็นตัวกำหนดได้ ประการแรกคือฐานเจดีย์ ที่เรียกว่า “ฐานบัววลัย” ประการที่ 2 คือเรื่องของระบบผังของอาคารที่มีการ “ยกเก็จ” ในแต่ละด้าน ในที่นี้ขอยกตัวอย่างเฉพาะ “ฐานบัววลัย” มากล่าว เพื่อบอกถึงที่มา และความเป็นรูปแบบร่วมสมัยกับศิลปะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

รูปแบบของฐานบัววลัย

ฐานบัววลัยประกอบด้วยส่วนฐานเขียงรองรับลวดบัวลูกแก้วขนาดใหญ่ ที่ติดปากนักวิชาการไทยว่า “บัววลัย” ในอินเดียภาคใต้เรียกว่า “กุมุท” (kumuda) (รูปที่ 1, 2 และลายเส้นที่ 1) ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับฐานที่เป็นรูปหม้อน้ำในอินเดียภาคเหนือ ถัดขึ้นไปจึงเป็นส่วนของท้องไม้ ที่มักทำเป็นช่อง ๆ เพื่อประดับประดากรรมได้แก่คนแคระแบก ช้าง สิงห์ หรือ รูปเล่าเรื่อง ต่าง ๆ บางครั้งก็ประดับด้วยช่อปลอม ถัดขึ้นไปจึงเป็นลวดบัวรูปร่างที่คล้ายบัวหงาย ทำเป็นชั้นเดียว ๆ ซ้อนกันขึ้นไปแบบ

* อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี

Abstract

Characters of Color Terms in The Khmer Language

There are four grammatical unit of color terms in the Khmer language : noun modifiers, intransitive or descriptive verbs, noun and verbal complements. Functioning as nouns, color terms cannot appear in initiating sentences.

There are distinctive features between color terms and adjectives. Color terms cannot be negated by a negator (/qat/ or /min/ "not") but adjectives can. Moreover, color terms can function as verbal complements while adjectives cannot.

ผายออก บางทีก็แทนที่ด้วยชั้นหน้ากระดานบน ทั้งหมดในแต่ละชั้นจะคั่นด้วยเส้นลวดเส้นเล็ก ๆ ซึ่งเป็นเรื่องของเทคนิคและความงามของช่างที่ปรากฏมาทุกยุคสมัย

ฐานบัววลัย เป็นลักษณะเด่นที่ปรากฏอยู่ในฐานอาคารสมัยทวารวดี อันสืบหาที่มาได้จากอินเดีย และยังมีลักษณะร่วมกับงานศิลปกรรมในประเทศใกล้เคียงในช่วงต้น ๆ ของการรับอารยธรรมจากอินเดีย ได้แก่ ศิลปะชวาภาคกลาง (ในประเทศอินโดนีเซีย) ศิลปะจาม (ในประเทศเวียดนาม) ศิลปะเขมรสมัยก่อนเมืองพระนคร (ในประเทศกัมพูชา) และ ศิลปะศรีเกษตรและพุกาม (ในประเทศพม่า) จากลักษณะของฐานดังกล่าวนี้เองทำให้เกิดความสนใจว่าน่าจะมีที่มาและคติการสร้างที่สำคัญพอสมควร จึงทำให้มีรูปแบบและความนิยมในการสร้างอย่างแพร่หลาย มายังดินแดนที่รับอารยธรรมอินเดียโบราณ

ที่มา คติและความหมาย ของ "ฐานบัววลัย"

ชื่อ "บัววลัย" ซึ่งได้กล่าวมาแล้วว่านักวิชาการได้กำหนดเรียกงานประดับฐานเจดีย์ในวัฒนธรรมทวารวดี โดยเรียกเฉพาะลวดลายประดับที่ห้องไม้ที่มีลายดอกไม้สี่กลีบที่ประดับอยู่ในชุดฐานบัว และคงเรียกชุดฐานบัวว่า ฐานบัวทม¹ ด้วยเหตุนี้เองทำให้นักวิชาการที่ศึกษาศิลปะทวารวดีในชั้นหลังเข้าใจผิดว่าเป็นการเรียกชุดฐานบัวทั้งหมดและเรียกตามกันมาว่าเป็น "ฐานบัววลัย" ทั้งหมด รวมทั้งผู้เขียนเองด้วย² ดังนั้นในบทความชิ้นนี้จะขออนุโลมเรียก "ฐานบัววลัย" ในความหมายของชุดฐานบัวทั้งหมดที่รองรับเจดีย์ในสมัยทวารวดีไปพลางก่อน ก่อนที่จะเสนอข้อคิดเห็นในตอนท้ายว่าควรจะเรียกว่าอย่างไร

จากการติดตามเรื่องชื่อและที่มาของฐานบัววลัย ได้ค้นหาถึงที่มาและความหมายของฐานลักษณะดังกล่าวจากศิลปะอินเดียว่า ฐานลักษณะดังกล่าวปรากฏอยู่โดยทั่วไปในงานศิลปกรรมอินเดีย และจะมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น

¹ พริยะ ไกรฤกษ์. ประวัติศาสตร์ศิลปะในประเทศไทย ฉบับคู่มือนักศึกษา. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2528, หน้า 27.

² ศักดิ์ชัย สายสิงห์. ทวารวดี วัฒนธรรมพุทธศาสนายุคแรกเริ่มในดินแดนไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2647, หน้า 111-112.

โดยสรุปคือจะเรียกตามลักษณะที่เทียบเคียงกันได้กับลักษณะใดในแต่ละส่วน ซึ่งในอินเดียภาคเหนือจะเรียกชุดฐานแบบนี้ว่า "เวทัพนระ" อันประกอบไปด้วยองค์ประกอบสำคัญสองประการ ได้แก่ "กุ่มก" คือลวดบัวคว่ำตั้งฉากที่มีความหมายถึงหม้อน้ำ และ "กลศ" หรือลวดบัวลูกแก้วซึ่งก็หมายถึงหม้อน้ำ (หม้อน้ำมนต์) เช่นเดียวกัน อธิบายได้จากลักษณะคือ "กุ่มก" จะเป็นฐานส่วนล่างที่รองรับตัว "กลศ" ที่เป็นรูปหม้อน้ำ³ (รูปที่ 3)

ในความหมายของการทำฐานหม้อน้ำนี้มีที่มาจากความเชื่อเรื่องหม้อน้ำแห่งความอุดมสมบูรณ์ หรือหม้อปุรณฆฏะ ตัวหม้อน้ำหมายถึง แกนจักรวาลมักมีต้นไม้ปักอยู่ อันเป็นที่เกิดของสรรพสัตว์ ได้ปรากฏหลักฐานของอาคารในศิลปะอินเดียที่มีการประดับหม้อน้ำลักษณะนี้ไว้ที่ฐานและเรียกว่า "กุ่มกกลศ" จนเป็นต้นแบบให้เกิดฐานอาคารที่มีลักษณะคล้ายรูปหม้อน้ำเกิดขึ้นในเวลาต่อมาจึงเรียกชื่อว่า "กุ่มกกลศ" ตามแบบที่มีมาแต่เดิม และคงแพร่หลายไปยังแหล่งที่อารยธรรมอินเดียไปถึง ทั้งเรื่องของรูปแบบและคติการสร้าง โดยได้พบหลักฐานที่สำคัญว่าฐานส่วนนี้มีการประดับหม้อน้ำอยู่จริงในโบราณสถานในแคว้นโอริสสา และจากหม้อน้ำได้ปรับเปลี่ยนเป็นสัญลักษณ์ในลักษณะของงานประดับส่วนฐานอาคารแทนและนิยมแพร่หลายอย่างมากในอินเดีย สังเกตได้ว่าลักษณะฐานที่มีความใกล้เคียงกับฐานบัวล้นในสมัยทวารวดี และในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากที่สุดคือ สถาปัตยกรรมของอินเดียภาคใต้ โดยเฉพาะในกลุ่มงานศิลปะสมัยหลังคุปตะ (พุทธศตวรรษที่ 12-13) และในราชวงศ์โจฬะช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-17 แต่ทางอินเดียภาคใต้จะเรียกชื่อเป็นอย่างอื่นโดยเรียกองค์ประกอบแยกเป็นส่วน ๆ ตามลักษณะที่ปรากฏ

ในหนังสือ ปทานุกรมสถาปัตยกรรมอินเดียภาคใต้ (Encyclopaedia of Indian Temple Architecture South Indian)⁴ ได้กล่าวถึงฐานในลักษณะนี้ไว้อย่างละเอียด ว่า

³ ข้อมูลจาก เชษฐ ติงสัญชลี อาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ ขณะนี้กำลังศึกษาต่อในระดับปริญญาเอกด้านประวัติศาสตร์ศิลปะในประเทศอินเดีย ได้ให้ข้อมูลกับผู้เขียนเมื่อเดือนตุลาคม 2546

⁴ Michael W. Meihn Ed. *Encyclopaedia of Indian Temple Architecture South Indian Lower Dravidadesa* (200 B.E.-A.D. 1320). American Institute of Indian Studies, Delhi : Oxford University Press, 1983.

มักปรากฏอยู่ในตำแหน่งของชุด "อริษฐาน"⁵ (*adhisthana*) และมีชื่อย่อยลงไปอีกเป็นจำนวนมากตามลักษณะองค์ประกอบหรือการประดับตกแต่ง ในกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับฐานบัววลัย มีชื่อเรียก เช่น บัวคว่ำลาดเหนือท้องไม้ของฐานอุปปิฐ เรียกว่า กะโปตะ (*kapota*) เหนือขึ้นไปในส่วนของอริษฐานมีชั้นหน้ากระดานล่าง เรียกว่า ชคติ (*jagati*) รองรับส่วนฐานที่มีกลีบบัวประดับซึ่งเรียกว่าฐานบัวปัทมา (*padma*) ถัดขึ้นไป หรือแทนที่ด้วย วงแหวนขนาดใหญ่แต่ทำเป็นเหลี่ยม มีชื่อเรียกตามลักษณะ และการประดับ เช่น ปาทะพันธะ (*padabandha*) ตริปัททกุมุฑา (*tripattakumuda*) รัตนปัททกะ (*ratnapatta*) หรือเป็นวงแหวนโค้งมนขนาดใหญ่ เรียกว่า กุมุฑา (*kumuda*) ถัดขึ้นไป อาจจะประกอบด้วย กะโปตะ หน้ากระดาน หรือแถวรูปสัตว์ เช่น ช้าง (*gaja*) สิงห์โต มีเขา เรียก วายาล (*vajana*) ก็ได้ (ลายเส้นที่ 2)

ดังนั้นในกลุ่มของฐาน (อริษฐาน) ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับฐานบัววลัยในวัฒนธรรมทวารวดีมากที่สุด คือฐานที่มีการทำตัววงแหวนขนาดใหญ่แบบบัววลัยของทวารวดี เรียกว่า กุมุฑา (*kumuda*) ซึ่งพบมากในงานสถาปัตยกรรมของอินเดียในภาคใต้ ตัวอย่างเช่น ที่วิหาร เสนะทลัย (Sendalai) และ วิหารเจตติปติ (Cettiapatti)⁶ (ลายเส้นที่ 3) เป็นต้น

ถ้าพิจารณาถึงที่มาและคติในการนำมาใช้ประดับฐานอาคารจึงสอดคล้องกับรูปแบบของสถาปัตยกรรม เพราะส่วนหนึ่งของศาสนสถานที่สูงขึ้นโดยเฉพาะในศาสนาฮินดูมีคติที่สามารถเชื่อมโยงว่าอาคารเหล่านั้นก็คือเขาพระสุเมรุหรือแกนของจักรวาลที่จำลองลงมาในรูปของปราสาทอันเป็นที่สถิตของเทพเจ้า นอกเหนือจากฐานอาคารรูปหม้อน้ำแล้ว ชั้นเหนือขึ้นไปนิยมประดับด้วยสัตว์ เช่น สิงห์ ช้าง หรือคนแคระแบก ประติมากรรมเหล่านั้นหมายถึงผู้ดูแลฐานเขาพระสุเมรุหรืออีกนัยหนึ่งคือผู้ดูแลศาสนสถานนั่นเอง

⁵ ชุดฐานบัวในศิลปะอินเดียอาจจัดจำแนกตามตำแหน่งที่ซ้อนลดหลั่นกันได้สองชุด คือ "อริษฐาน" ที่ใช้รองรับผนังอาคาร และ "อุปปิฐ" หมายถึงชุดฐานที่ใช้รองรับ อริษฐาน โดยแต่ละหลังอาจจะมีอุปปิฐหรือไม่ก็ได้

⁶ Michael W. Meihn Ed. *Encyclopaedia of Indian Temple Architecture South Indian*, p135 –

ด้วยเหตุเรื่องความเป็นมาของฐานบัววลัย ทำให้เราได้ทราบถึงคติการสร้าง และความหมายในงานศิลปกรรมอินเดีย ฐานลักษณะดังกล่าวจึงอาจเรียกเป็นฐาน “กุ่มกกลศ” ตามรากศัพท์เดิมในภาษาสันสกฤตที่ใช้ในอินเดียภาคเหนือ ซึ่งอาจใช้เป็น “ฐานรูปหม้อน้ำ” ได้หรือไม่ อย่างไรก็ตามในส่วนของที่มานั้นเป็นส่วนหนึ่งของงานช่าง กล่าวคือที่มาของฐานมีต้นแบบมาจากหม้อน้ำ แต่พอมาประดับในงานศิลปกรรมแล้ว ลักษณะนี้ได้ปรับเปลี่ยนหน้าที่เป็นงานประดับฐานที่เรียกว่า “ลวดบัว” ที่ประดับในแนวระนาบ⁷ จึงไม่น่าจะเรียกว่า “ฐานรูปหม้อน้ำ” ได้ เพราะจะทำให้เข้าใจผิดว่ามีลักษณะเป็นหม้อน้ำจริง ส่วนถ้าจะเรียกว่า “อธิษฐาน” ตามอย่างอินเดียภาคใต้ ก็ไม่น่าจะเหมาะสมเนื่องจากเป็นชื่อที่มีความหมายถึงตำแหน่งของชุดฐานมากกว่า

ผู้เขียนให้นำหน้าพัฒนาการของฐานบัววลัยในวัฒนธรรมทวารวดีว่ามีความใกล้เคียงจนแทบกล่าวได้ว่าเป็นการถ่ายแบบมาจากอินเดียในภาคใต้มากที่สุด ทั้งรูปแบบรวมทั้งชื่อเรียกในอินเดียภาคใต้ที่เรียกส่วนที่มีความโค้ง เหมือนบัว “วลัย” นี้ว่า “กุ่มก” ซึ่งหมายถึงบัวตูมที่กลมป้อมสอดคล้องกัน ต่างจากทางอินเดียเหนือที่ยังมีเค้าของหม้อน้ำอยู่อย่างมาก ถ้าพิจารณาโดยหลักเกณฑ์อย่างหนึ่งในการตั้งชื่อศัพท์ทางสถาปัตยกรรมจะเรียกตามลักษณะที่เทียบเคียงได้กับลักษณะและที่มาของรูปแบบ เช่น “ฐานบัวลูกฟัก” เรียกจากลักษณะของส่วนประดับท้องไม้ของฐานบัวที่คล้ายกับผลฟัก หรือ “ฐานบัวลูกแก้วอกไก่” ซึ่งเรียกจากลักษณะของส่วนประดับท้องไม้ที่คล้ายอกไก่ ดังนั้นอาจเรียกฐานฐานบัวประเภทนี้ว่า “ฐานบัวกุ่มก” ตามอย่างส่วนนี้ในอินเดียภาคใต้ได้หรือไม่

อย่างไรก็ตามถ้าจะใช้คำว่าวลัยที่หมายถึงวงแหวนหรือกำไล คำว่า “วลัย” ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง กำไลมือ ทองกร วงกลม ของที่เป็นวงกลม⁸ ส่วนนี้ก็มีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้นก็อาจจะเรียกส่วนฐานในงานสถาปัตยกรรมทวารวดีว่า “ฐานบัววลัย” ตามที่ได้เคยมีการกำหนดเรียกไว้

⁷ สันติ เล็กสุขุม. เจดีย์ความเป็นมาและคำศัพท์เรียกองค์ประกอบเจดีย์ในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2545, หน้า 58-60.

⁸ ราชบัณฑิต. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, กรุงเทพฯ : บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด, 2542, หน้า 1055.

แต่เดิมก็น่าจะเป็นไปได้ เพราะส่วนใหญ่ก็เข้าใจลักษณะดีอยู่แล้ว แต่ในความหมายเดิมที่เรียกนั้นเรียกเฉพาะลายที่ประดับ ดังนั้นถ้าจะใช้คำว่า "ฐานบัวลอย" ในความหมายใหม่ก็ควรเรียกรวมส่วนฐานนี้ทั้งหมดในลักษณะของฐานหนึ่ง เช่นเดียวกับฐานบัวลูกฟัก แต่ในที่นี้ประดับบัวลอย (วงแหวน หรือกำไล) จึงเรียกว่า "ฐานบัวลอย" ก็น่าจะได้เพราะตรงตามลักษณะของการกำหนดศัพท์ทางช่าง และความเข้าใจร่วมกัน (ลายเส้นที่ 1)

ความสัมพันธ์ทางด้านรูปแบบกับศิลปกรรม ที่ปรากฏในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

จากการศึกษาทางด้านรูปแบบสถาปัตยกรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในระบะเริ่มแรกที่รับอารยธรรมอินเดียที่ร่วมสมัยกับวัฒนธรรมทวารวดี (ช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-14) ปรากฏหลักฐานว่าในงานสถาปัตยกรรมเกือบทุกแห่งและทุกประเทศ สร้างอาคารที่มีฐานบัวลอยรองรับแทบทั้งสิ้น ได้แก่ ศิลปะชวาภาคกลาง ศิลปะขอมสมัยก่อนเมืองพระนคร ศิลปะจาม ศิลปะศรีเกษตร ศิลปะพุกาม และทวารวดีดังกล่าวแล้ว รูปแบบของฐานบัวลอยเป็นแบบแผนเดียวกันทั้งหมดเช่นเดียวกับที่ปรากฏในอินเดีย แม้ว่าอาคารจะมีความแตกต่างกัน ทั้งในสายของอาคารทรงปราสาท (ที่เรียกว่าจันท์) ในศิลปะชวาภาคกลาง (รูปที่ 4) ศิลปะขอมสมัยก่อนเมืองพระนคร (รูปที่ 5) ศิลปะจาม และในสายของเจดีย์ ในศิลปะศรีเกษตร (รูปที่ 6) พุกามและทวารวดี (รูปที่ 1, 2)

อย่างไรก็ตามในแต่ละประเทศอาจมีลักษณะของฐานแตกต่างกันอยู่บ้าง เช่นในกลุ่มของทวารวดีและศรีเกษตร จะมีลักษณะเป็นฐานบัวลอยที่ใกล้เคียงกับฐานที่มีการประดับด้วยกุ่มุท ของอินเดียภาคใต้ คือมักจะประกอบด้วยชุดฐานอริขฐานเพียงอย่างเดียว ในขณะที่ศิลปะชวาภาคกลาง ขอมสมัยก่อนเมืองพระนคร และจาม จะปรากฏชุดฐานอุปปฏิฐร่วมอยู่ด้วยเป็นส่วนใหญ่

จากข้อสังเกตเบื้องต้นพบว่าฐานบัวลอย (ขอเรียกฐานบัวประเภทนี้ทั้งหมดที่ปรากฏในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่า บัวลอยตามความเข้าใจของคนไทยไปก่อน ส่วนในแต่ละประเทศจะมีศัพท์เฉพาะของตนเองใช้) โดยทั่วไปน่าจะมีความสัมพันธ์กับทางอินเดียภาคใต้มากกว่าทางอินเดียภาคเหนือ เพราะส่วนใหญ่มีพัฒนาการต่อไปจากหมอน้ำจันเป็นลักษณะของกุ่มุท และระเบียบการประดับ การแบ่งส่วนชั้นฐานนั้นเป็น

ระเทียบเคียงกับอินเดียภาคใต้แล้วทั้งสิ้น จึงกล่าวได้ว่าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น รับอิทธิพลฐานบัวลัยมากจากอินเดียภาคใต้อย่างไม่ต้องสงสัย

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ฐานบัวลัยปรากฏอยู่ในงานสถาปัตยกรรมของประเทศไทยเฉพาะในวัฒนธรรมทวารวดีเท่านั้น (พุทธศตวรรษที่ 12- 16) เพราะหลังจากยุคนี้แล้วจะไม่ปรากฏในงานสถาปัตยกรรมในรุ่นหลังอีกเลย ด้วยเหตุนี้เองทั้งคติ ที่มา และรูปแบบจึงใช้เป็นตัวกำหนดงานสถาปัตยกรรมในสมัยทวารวดีได้เป็นอย่างดี รวมทั้งการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางด้านรูปแบบของศิลปะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในระยะเวลาเดียวกันได้เป็นอย่างดีที่สุดรูปแบบหนึ่ง

การที่สถาปัตยกรรมไทยสมัยหลังทวารวดีไม่ปรากฏฐานบัวลัยให้เห็นอีก เพราะได้เกิดความนิยมฐานแบบใหม่ขึ้นและแพร่หลายอย่างมากได้แก่ “ฐานบัวคว่ำ-บัวหงาย” ที่ปรากฏสืบต่อมาทุกยุคทุกสมัยจนถึงปัจจุบัน สำหรับ “ฐานบัวคว่ำ-บัวหงาย” นั้นเกิดขึ้นในอินเดียแล้วเช่นกันคงไม่แพร่หลายมากนัก เมื่อเทียบกับลักษณะทางวิวัฒนาการที่มีอยู่ในศิลปะลังกาแพร่หลายมาสู่ศิลปะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ศิลปะพุกาม ล้านนาและสุโขทัย

1. วัดโขลงสุวรรณคีรี เมืองคูบัว จังหวัดราชบุรี พุทธศตวรรษที่ 14

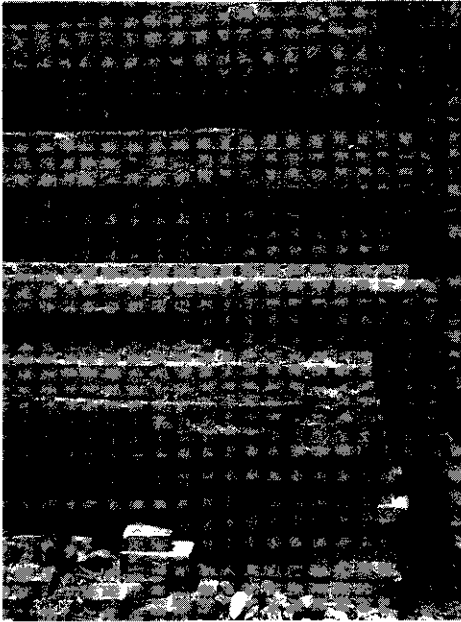
2. หุ่นจำลองฐานศาสนสถานสมัยทวารวดี พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติราชบุรี

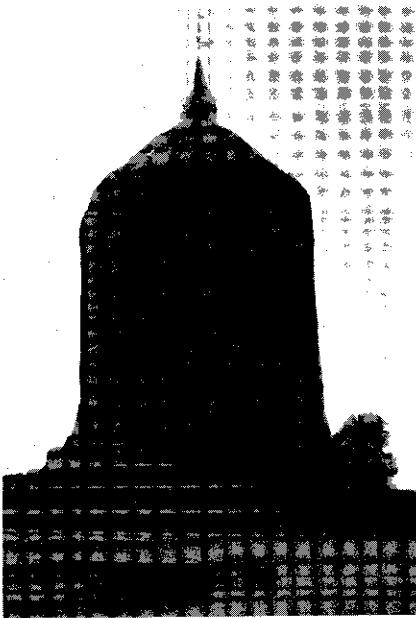
3. ฐานเทวาลัยไวตัล
เดอูล ในแคว้นโอริสสา
ประเทศอินเดีย ราวพุทธ
ศตวรรษที่ 12 - 13
(ที่มา : เซซรุ้ ดิงส์นุชลี)

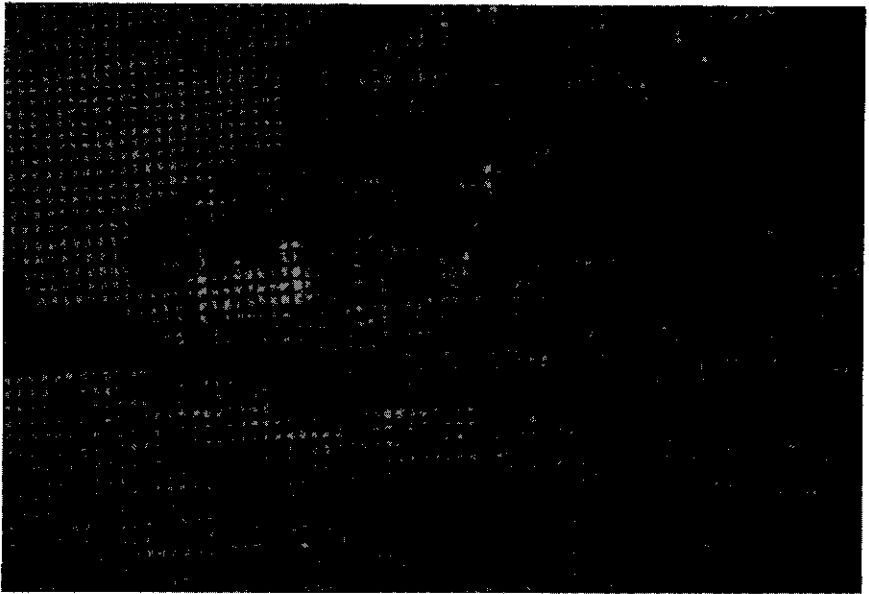
4. จันทิปุณณเทพ ที่ราบสูงเตียง
ศิลปะชวาภาคกลาง พุทธศตวรรษ
ที่ 13
(ที่มา : Ancient Indonesia Art,
pl. 26.)

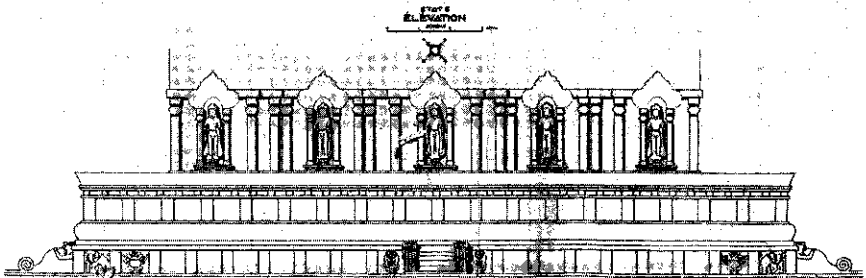
5. ฐานปราสาทลมโบรีไพรงูก N1
ศิลปะเขมรสมัยก่อนเมืองพระนคร
พุทธศตวรรษที่ 12

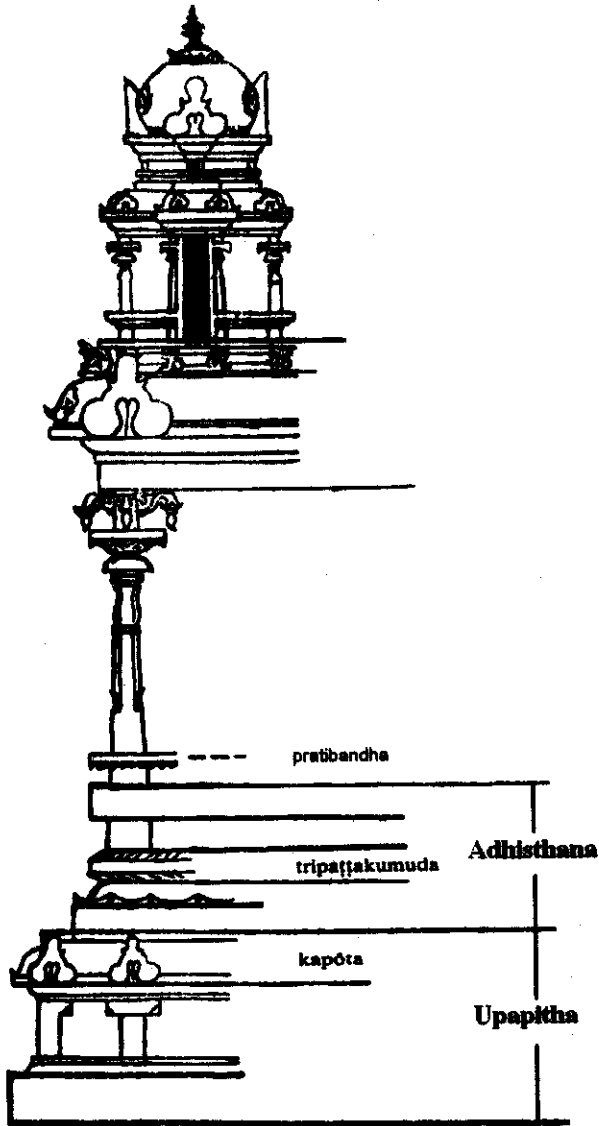
6.1 สถูปบอบอจี ในศิลปะศรีเกษตร ราว
พุทธศตวรรษที่ 12 - 16

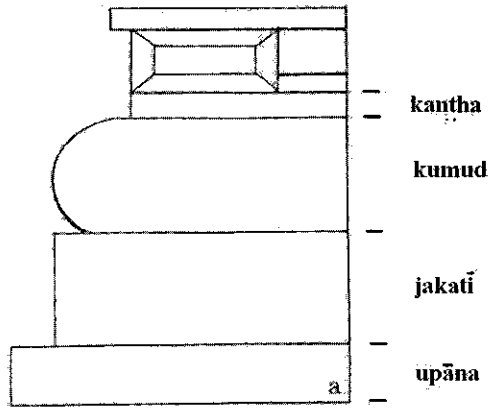
6.2 รายละเอียดคชฐานของสถูปบอบอจี

ลายเส้นที่ 1 ฐานสถาปัตยกรรม วัดพระเมรุ จังหวัดนครปฐม
(ที่มา : Pierre Dupont, *L'archeologie Mone de Dvaravati* (Paris : Ecole
Francaise d'extreme - Orient, 1959), pl. VII.

ลายเส้นที่ 2 การเรียงองค์ประกอบและการประดับตกแต่ง ที่เกี่ยวข้องกับฐานบัวลัย (ที่มา : Encyclopedia of Indian Temple Architecture : South India lower Dravidadesa, fig. 30b.)

ลายเส้นที่ 3 Sundaresvara Temple, Senadalai

(ที่มา : Encyclopedia of Indian Temple Architecture : South India lower Dravidadesa, fig. 63a.)

บทคัดย่อ

**ฐาน "บัววลัย" ในวัฒนธรรมทวารวดี :
ที่มา ความหมาย และความสัมพันธ์ทางด้านรูปแบบ
จากอินเดียสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้**

ฐาน "บัววลัย" เป็นชื่อเรียกฐานอาคารที่พบอยู่ในวัฒนธรรมทวารวดี ได้แก่ ฐานบัวที่มีการประดับบัวเป็นลูกแก้วขนาดใหญ่เรียกว่า "วลัย" ซึ่งหมายถึงวงแหวนหรือกำไล ลักษณะของฐานดังกล่าวนี้สามารถเทียบได้กับฐานอาคารประเภทหนึ่งในงานศิลปะอินเดียโดยเฉพาะในอินเดียภาคใต้ที่นิยมประดับลูกแก้วขนาดใหญ่ลักษณะเดียวกันเรียกว่า "กุ่มุท" หมายถึงบัวตูมที่กลมป้อม ด้วยเหตุนี้เองจึงสันนิษฐานว่าฐานบัววลัยในวัฒนธรรมทวารวดีน่าจะมีที่มาจากอินเดียภาคใต้ และมีความสัมพันธ์ทางด้านรูปแบบกับศิลปกรรมที่พบอยู่ในช่วงระยะเวลาเดียวกันในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 12-16 ได้แก่ ศิลปะชวาภาคกลาง (ในประเทศอินโดนีเซีย) ศิลปะจาม (ในประเทศเวียดนาม) ศิลปะเขมรสมัยก่อนเมืองพระนคร (ในประเทศกัมพูชา) และศิลปะศรีเกษตรและพุกาม (ในประเทศพม่า) ในงานช่างไทยพบอยู่เฉพาะในวัฒนธรรมทวารวดีเท่านั้นหลังจากสมัยนี้แล้วจะพบฐานบัวอีกประเภทหนึ่งเรียกว่า "ฐานบัวคว่ำ-บัวหงาย" เข้ามาแทนที่

Abstract**Pedestal with a “Valai” Moulding in Dvaravti Art :
Origin, Concept and Relationship between India
and South East Asia**

A “*Bua Valai*” pedestal (or pedestal with a “*Valai*” moulding) is the name of a type of base from the Dvaravati period (“*Valai*” means bracelet) used to support a building. This sort of base can be compared with those found in India, especially Southern India. Ancient Southern Indian artisans preferred to decorate bases with a convex moulding called “*Kumuda*” (meaning a lotus bud in the shape of a bulb). Thus, the author proposed that the bases used in Dvaravati art might have been inspired by Southern Indian art and was influenced by arts from the other South East Asian kingdoms of the 12th–16th centuries B.E. such as middle Javanese art (in Indonesia), Pre-Angkorian period Khmer art (in Cambodia) and Sri Kasetra as well as Pagan art (in Myanmar). However, it is also found that the pedestals with “*Valai*” moulding were only popular during the Dvaravati period; after this epoch, bases consisting of overturned and upturned lotus mouldings were preferred.